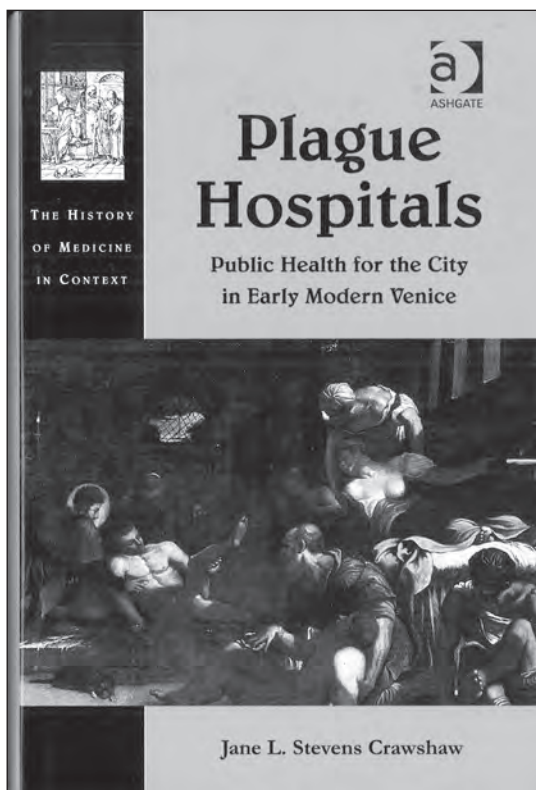

Jane L. Stevens Crawshaw: PLAGUE HOSPITALS.
Public Health for the City in Early Modern Venice.
Farnham (Surrey) - Burlington (VT), Ashgate, 2012, 338 str.

Plague Hospitals je knjižni prvenec Jane L. Stevens Crawshaw (Oxford Brookes University, VB), v središču katerega so številna razmerja med kužnimi bolnišnicami in javnim zdravjem na eni ter širšo skupnostjo zgodnjenovoveških Benetk na drugi strani. Študija je osredotočena na mesto samo in skorajda ne posega na druga območja Beneške republike, vendar pa deloma prinaša tudi komparacijo s sorodnimi institucijami v širšem evropskem okviru.

Institucija lazaretov, ki je kombinirala funkcije izolativne bolnišnice, središča za izvajanje karantene, okrevališča, pokopališča ter prostora za razkuževanje ali uničevanje okuženega blaga, je v Benetkah zaradi svojstvene lege mesta še toliko jasneje markirala prostor, katerega osrednja naloga je bila preprečitev vdora nalezljivih bolezni. Lazareti pogosto niso bili zgrajeni namensko, temveč se je zanje uporabilo obstoječe stavbe (npr. samostane, vojaške objekte,...), če so izpolnjevali pogoje prostornosti in primerne oddaljenosti od mesta (ki je nevarnost okužbe držala na varni razdalji, a je hkrati omogočala enostaven transport ljudi in blaga oz. komunikacijo z mestom; v primeru Benetk so tako lokacijo omogočali mali lagunski otočki).

Med upravnimi telesi in administrativnimi organi, vključenimi v delovanje beneških lazaretov, avtorica navaja organe – sicer ključne zlasti za varovanje gospodarskih interesov – *Provveditori al Sal, Cinque Savi sopra la mercanzia* ter nekoliko kasneje še *Provveditori alla sanità*. Na čelu lazareta sta bila – deloma po analogiji s cerkvenimi ustanovami – prior in sprva tudi priorka, pogosto zakonski par, ostalo osebje pa je tvoril pisan spekter figur (kaplan, nosači oz. pobiralci trupel – *pizzigamorti*, čolnarji za transport, gospodinjske pomočnice in negovalke, razkuževalci, zdravniki, kirurgi, brivci, zdravilke, lekarnarji, ipd.). Mnogi, zlasti tisti, katerih zdravje je bilo ob stalnem stiku z boleznijo najbolj ogroženo, so v mesto – kamor jih je običajno privabilo dobro plačilo – prišli iz drugih krajev Beneške republike le za čas epidemije.

V monografiji je večkrat poudarjeno, da je potrebno lazarete razumeti kot del sočasnega fizičnega, družbenega, političnega in ekonomskega okolja, saj so s svojim delovanjem skušali ohranjati ravnovesje med včasih navzkrižnimi cilji: zaščito zdravja prebivalstva, trgovskega gospodarstva in mestnega ugleda. Avtorica se zaveda tudi nujnosti umestitve obravnavane problematike v širši medicinskozgodovinski kontekst, čeprav se ob tem sooča z nekaterimi metodološkimi preprekami. Med drugim dostop do informacij preprečuje nezanemarljivo dejstvo, da je bilo mnogo dokumentov (zlasti statistik umrlih) po kugi namerno uničenih, tako zaradi varčevanja s prostorom (med epidemijo je namreč iz praktičnih potreb nastalo zelo veliko dokumentacije), kot tudi iz zdravstvenih razlogov. Gre tudi za tematike, o katerih je v virih mogoče najti kvečjemu drobne namige, zato sistematična analiza v več primerih ni mogoča. Avtorica kljub temu skuša dodajati žive primere iz arhivskega gradiva, ki jih vključuje v svojo naracijo sicer problemsko orientirane razprave, ki je nastala na podlagi njenega raziskovanja v arhivih v Benetkah, Padovi, Veroni in Trevisu.

Ob opazovanju funkcij novoveškega lazareta delo opozarja tudi na problematične pomenostavitve, ki se jih pripisuje sočasnim bolnišničnim ustanovam, in se gibljejo na eni strani med skrajnim razumevanjem bolnišnice v sodobnem smislu kot ustanove za zdravljenje in kot karitativne ustanove (v slovenščini to distinkcijo denimo omogoča oznaka 'špital') na drugi strani. Te ustanove so nedvomno združevale in prepletale oboje, nego in usmiljenje. Slednje je bilo močno prisotno v širšem diskurzu o kontaminacijski vlogi revežev (ki se v 17. stoletju okrepi z odklonilnim odnosom do revnih kot odgovornih za izbruh in širjenje bolezni). Profilaktični ukrepi, kakršna je bila fizična zamejitev bolnih in domnevno okuženih, so tako služili za dvojno obvladovanje družbenih skupin, ki so bile razumljene hkrati kot nevarne (zato nadzor) in ranljive (nanje je naslovljeno usmiljenje). Hkrati je purifikacija, ki je potekala v lazaretu, zajemala različne ravni; medicinsko, duhovno in fizično; institucija je namreč poleg zdravja regulirala tudi moralnost, po novoveških percepcijah pa naj bi bilo pri odpravljanju kuge ključno tudi ravnovesje med emocijama, kakršna sta strah in sočutje.

Razprava nas popelje od razmišljanja o lazaretu in njegovi podobi v družbenem diskurzu (na eni strani zunanja arhitekturna podoba lazaretov, katere rekonstrukcija je včasih težavna, na drugi pa njihova podoba v sočasnem imaginariju, kakor je razvidna iz literarnih in umetniških upodobitev,...) do nekoliko širših vprašanj, posredno vezanih na izolativne ukrepe. Pri tem avtorica v ospredje postavi posameznike in njihovo izkušanje karantene, opazuje strukture in prakse, preko katerih se je izvajala karantenska sekluzija, sprašuje se, kdo so bili ljudje v karanteni glede na družbeni status, starost, spol ter kako se umeščajo v sočasne ideje in stereotipe o žrtvah kuge. Ustavi se tudi pri dnevni rutini v kužnih bolnišnicah, bolnikih in osebju, pojasni kurativne ukrepe v kontekstu zdravljenja 'ne-naravnega' po humoralni medicinski misli in opazuje umiranje ter omogočanje 'dobre smrti' v lazaretu. Nazadnje pozornost posveti tudi zadnji fazi profilaktične procedure, vračanju v mesto (bolnišnice zapuščajo bodisi ozdravljeni bodisi preminuli; tu avtorica preučuje različne topike, od epidemične mortalitete do ponovne vzpostavitve prvotnega stanja, pa naj je šlo za družbeno reintegracijo preživelih, npr. sirot, ali za vračanje in ponovno uporabo blaga, ki je bilo deležno rigoroznih postopkov zračenja, čiščenja in odišavljanja).

Monografija je zato več kot le umestitev beneških lazaretov v zgodovinski razvoj zdravstvenih ustanov ali zgolj faktografski pregled njihovega institucionalnega ustroja in strukture, saj nanje pogleda veliko širše, in sicer z vključitvijo medicinskih topik, družbenih idej in kulturnih imaginarijev, ki so se spletli okrog stalno prisotne grožnje kuge in njenega zamejevanja.

Ob tem se lahko le še pridružimo avtoričini misli, da je preučevanje zgodovine tovrstnih ustanov pravzaprav okno, ki odpira pogled na zgodovino mesta, skupnosti, družbe in se torej ne konča za bolnišničnimi zidovi, temveč raziskovalca neizogibno popelje tudi v miselne svetove, predstave in doživljanja ljudi nekega časa.

Urška Železnik